

SỐ PHẬN CON NGƯỜI

(Trích)

(2 tiết)

SÔ-LÔ-KHỐP

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Hiểu được số phận con người trong và sau chiến tranh cùng khát vọng vươn lên làm chủ số phận của nhân vật Xô-cô-lốp.
- Nắm được một số nét đặc sắc trong nghệ thuật tự sự, nghệ thuật xây dựng hình tượng nhân vật của nhà văn.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LUU Ý

1. Về nội dung

A. Sô-lô-khổp (1905 - 1984) thuộc số các nhà văn mà mỗi tác phẩm ra đời đều có ý nghĩa như những cột mốc đánh dấu bước phát triển của nền văn học Xô viết. Bên cạnh những bộ tiểu thuyết như *Sông Đông êm đềm* (1925 - 1940), *Đất võ hoang* (1932 - 1950),... *Số phận con người* tuy là truyện ngắn nhưng đã được đánh giá như một hiện tượng văn học xuất sắc. Tác phẩm được dịch ra tiếng Việt và dạy trong Chương trình THPT từ nhiều năm nay.

Truyện được in lần đầu trên báo *Sự thật* (Liên Xô) ngày 3 - 12 - 1956. Phạm vi hiện thực được phản ánh là cuộc chiến tranh vệ quốc vĩ đại của nhân dân Liên Xô chống phát xít Đức xâm lược (1941 - 1945). Khi giảng dạy, GV cần giúp HS nắm được bối cảnh lịch sử, thời đại. Sau khi phát xít Đức diên cuồng tấn công vào lãnh thổ Liên Xô, nhân dân Liên Xô, dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản, với tinh thần yêu nước và chủ nghĩa anh hùng đã lập nên nhiều chiến công vang dội. Sau bốn năm chiến đấu cực kì gian khổ, anh dũng, họ đã đánh đuổi và tiêu diệt bọn phát xít ngay tại Béc-lin. Tuy nhiên, để có được chiến thắng ấy, nhân dân Liên Xô đã phải gánh chịu những tổn thất vô cùng to lớn : trên hai mươi triệu người đã hi sinh, hơn 1 700 thành phố và 70 nghìn làng mạc cùng với 3 000 nhà máy, xí nghiệp bị phá huỷ. Chính sự hi sinh to lớn đó đã giúp nhân loại thoát khỏi hiểm họa phát xít.

Chiến tranh kết thúc, nhân dân Liên Xô lại bắt tay vào công cuộc hàn gắn vết thương chiến tranh và tiếp tục xây dựng chủ nghĩa xã hội. Song không phải vết thương nào cũng có thể hàn gắn ngay được. Để xây dựng cuộc sống mới, bao người dân Liên Xô đã âm thầm chịu đựng, vượt lên những tổn thất đau thương do chiến tranh gây nên, vượt lên những khó khăn, thử thách còn rất nhiều của thời hậu chiến. Cảm phục trước sức mạnh của tinh thần nhân dân, trân trọng trước số phận tương lai của con người, Sô-lô-khốp đã áp ủ, nung nấu thiên truyện này từ năm 1946. Nhưng phải đến cuối năm 1956, trong tinh thần dân chủ của xã hội Xô viết và yêu cầu bức thiết của việc đổi mới sáng tạo nghệ thuật, truyện mới ra đời.

Có thể nói, truyện ngắn *Số phận con người* là tác phẩm đầu tiên trong văn học Xô viết sau chiến tranh đã dũng cảm, táo bạo nhìn thẳng vào sự thật khắc nghiệt của chiến tranh và đề cập vấn đề số phận con người sau chiến tranh. Tuy viết về số phận con người bất hạnh nhưng truyện không bi lụy, viết về những tổn thất, mất mát nhưng không bi thương. Đối với Sô-lô-khốp : "Nói với bạn đọc một cách trung thực, nói cho mọi người biết sự thật – đôi khi khắc nghiệt nhưng bao giờ cũng táo bạo", là để "củng cố trong lòng người niềm tin ở tương lai, tin ở sức mạnh của mình có khả năng xây dựng tương lai đó". Chính quan điểm hiện thực giàu chất nhân văn này đã làm cho câu chuyện kể có sức thuyết phục to lớn.

Truyện kể về cuộc đời An-drây Xô-cô-lốp, một người lao động, một người lính Nga bình thường. Kết cấu truyện được tổ chức theo trình tự thời gian (Xô-cô-lốp trong thời gian trước chiến tranh, trong chiến tranh và sau chiến tranh). Trọng tâm truyện dồn vào thời gian trong chiến tranh, Xô-cô-lốp bị bắt làm tù binh, bị đày đoạ trong địa ngục trần gian của phát xít Đức. Cốt truyện đơn tuyến nhưng tình tiết lại rất phong phú, được xây dựng theo kiểu truyện lồng trong truyện : tác giả kể về cuộc gặp gỡ tình cờ với Xô-cô-lốp trong một lần đợi phà sang sông và được nghe anh kể lại chính cuộc đời mình. Sự đan xen hai lời kể : lời tác giả và lời nhân vật đã tạo nên một hình thức tự sự độc đáo, có thể dung chứa được nhiều yếu tố tự sự, trữ tình, sử thi và kịch. Nhiều nhà nghiên cứu đã nhận thấy ở truyện ngắn này dáng dấp của một "tiểu anh hùng ca". Tác phẩm đã vượt ra ngoài khuôn khổ của một truyện ngắn, vươn tới tầm sử thi.

Chọn nhân vật trung tâm là người lao động, người lính Nga bình thường chịu nhiều bất hạnh trong chiến tranh cũng là một sự táo bạo trong sáng tạo

nghệ thuật của Sô-lô-khổp. Để làm sáng lên vẻ đẹp và ý nghĩa của hình tượng Xô-cô-lốp, nhà văn đã đặt nhân vật vào nhiều tình huống có tính thử thách gay cấn và nhiều tình tiết, chi tiết có sức biểu hiện lớn. Trong tình huống lịch sử : vận mệnh Tổ quốc lâm nguy, Xô-cô-lốp sẵn sàng ra trận, khi đó anh đã bốn mươi tuổi, có gia đình, vợ yếu và ba con còn nhỏ dại. Ý thức trách nhiệm công dân đã giúp anh vượt lên những níu kéo của tình cảm riêng tư. Trong chiến tranh, Xô-cô-lốp đã phải đối mặt với bao nguy hiểm, nhưng tình huống căng thẳng nhất là khi anh đối mặt với tên chỉ huy trại tù binh. Qua tình huống này, Sô-lô-khổp đã khám phá và đề cao tinh thần dũng cảm, ý chí kiên cường bất khuất – chính phẩm chất này đã làm toả sáng tính cách Nga khiến kẻ thù phải nể phục. Ra khỏi cuộc chiến tranh, trở về với cuộc sống đời thường nhưng ngay cả trong cuộc sống đời thường này cũng có vô vàn tình huống thử thách. Việc Xô-cô-lốp quyết định nhận bé Va-ni-a làm con nuôi là một ví dụ. Đây là tình huống mới, tình huống thử thách trái tim người lính. Qua tình huống này, một lần nữa, Sô-lô-khổp đã khám phá và tôn vinh sự cao đẹp của con người Nga : tấm lòng nhân ái, hào hiệp, vị tha. Sức mạnh lòng nhân ái của con người Nga một lần nữa đã giúp Xô-cô-lốp vượt lên số phận.

Đoạn trích là phần cuối của truyện. Để dạy đoạn trích, GV cần lưu ý những điểm trên chứ không phải giảng toàn bộ tác phẩm. Tuy nhiên, GV có thể vận dụng linh hoạt một vài tình huống (như tình huống Xô-cô-lốp đối mặt với tên chỉ huy trại tù binh) để giúp HS thấy được đặc điểm nổi bật của tính cách Nga và lôi cuốn sự chú ý của các em.

2. Về phương pháp

- Văn bản chỉ là đoạn trích trong truyện ngắn có số trang khá dài kể về đoạn đời của nhân vật sau chiến tranh, do vậy, trước khi phân tích cần giúp HS tóm tắt cốt truyện.
 - Cần chú ý khám phá tính cách nhân vật thông qua những tình huống, đặc biệt là những tình huống trong chiến tranh và đời thường.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phần mở đầu

GV nên giới thiệu vài nét về văn học Xô viết – một nền văn học có ảnh hưởng sâu sắc đến đời sống văn hoá tinh thần con người Việt Nam. GV có thể

gợi ý cho HS kể tên một số nhà văn tên tuổi gắn liền với những tác phẩm nổi tiếng mà các em đã học hoặc đã đọc để tạo không khí học tập như M. Goóc-ki với *Thời thơ áu*, I. È-ren-bua với bài *Lòng yêu nước*, Tr. Ai-ma-tốp với *Người thầy đầu tiên*...

– Về tác giả : Sau khi cho HS đọc *Tiểu dẫn* (SGK), kết hợp với kiến thức bổ sung trong phần II – *Những điểm cần lưu ý* (SGV), GV giúp HS nắm được những điểm chính sau.

+ Vị trí bậc thầy của Sô-lô-khổp trong lịch sử văn học Xô viết và những cống hiến to lớn của ông cho nền văn học thế giới (nhà văn đoạt nhiều giải thưởng văn học cao quý : Giải thưởng Văn học Lê-nin, Giải thưởng Văn học Quốc gia, Giải thưởng Nô-ben về văn học).

+ Cuộc đời và sự nghiệp của Sô-lô-khổp gắn bó mật thiết với sự ra đời của một chế độ xã hội mới – chế độ xã hội chủ nghĩa tại vùng đất Sông Đông trù phú, đậm bản sắc văn hoá Cô-dắc. (GV có thể nói vài điều về tính cách người Cô-dắc : cần cù lao động, yêu quê hương, đất đai tha thiết, rất dũng cảm và hào hiệp,... để các em hiểu hơn nhân vật trong truyện). Là nhà văn xuất thân từ nhân dân lao động, Sô-lô-khổp am hiểu và đồng cảm sâu sắc với những con người trên mảnh đất quê hương. Vấn đề mà ông luôn quan tâm, trăn trở là số phận của đất nước, dân tộc, nhân dân và số phận cá nhân con người. Đây chính là đặc điểm nổi bật trong chủ nghĩa nhân đạo của Sô-lô-khổp.

+ Viết đúng sự thật là một đặc điểm nổi bật trong phong cách nghệ thuật của Sô-lô-khổp. Nhà văn không né tránh những sự thật dù khắc nghiệt trong khi phản ánh những bức tranh thời đại rộng lớn, những cảnh đời, chân dung số phận đau thương. Trong sáng tác của ông, chất bi và chất hùng, yếu tố sử thi và yếu tố tâm lí luôn được kết hợp nhuần nhuyễn.

– Về hoàn cảnh ra đời của tác phẩm, GV cần chú ý những điểm có liên quan đến việc giúp HS hiểu bài :

+ Bầu không khí xã hội tràn đầy tinh thần dân chủ ở Liên Xô năm 1956 (thời điểm tác phẩm được in) đã có ảnh hưởng đến sự lựa chọn nhân vật trung tâm, giọng điệu người kể chuyện và vấn đề đặt ra của tác phẩm.

+ Sau Chiến tranh thế giới thứ hai, trong văn học Nga và văn học thế giới rộ lên xu hướng tìm hiểu số phận con người (*Bác sĩ Gi-va-gô* của B. Pa-xtéc-nắc, *Ông già và biển cả* của O. Hê-minh-uê,...).

2. Phần nội dung chính

Câu hỏi 1

Để giúp HS cảm nhận được nỗi đau, sự mất mát của con người do chiến tranh phát xít gây nên, GV cần dừng lại ở một số từ ngữ, chi tiết, hình ảnh có sức diễn tả những trạng thái tâm hồn bên trong của Xô-cô-lốp.

– Sau khi "chôn trên đất người, đất Đức, niềm vui sướng và niềm hi vọng cuối cùng" (người con trai đã hi sinh anh dũng trong khi chiến thắng đang đến gần), Xô-cô-lốp cảm thấy như bị "vỡ tung", "mất hồn" – một trạng thái tâm lí chưa từng thấy ở anh. Trước đây, mặc dù từng bị đầy ải, hành hạ vô cùng dã man trong địa ngục trần gian – trại tù binh phát xít – nhưng anh vẫn luôn trụ vững. Còn giờ đây, sau khi lần lượt mất tất cả người thân, Xô-cô-lốp rơi vào một nỗi đau cùng cực.

– Lời tâm sự của anh khi tìm đến chén rượu để dịu bớt nỗi đau : "Phải nói rằng tôi đã quá say mê cái món nguy hại ấy" hé mở sự bế tắc : biết là "nguy hại" mà vẫn cứ uống.

– Vẻ ngây thơ tội nghiệp của Va-ni-a từ chân dung ("[...] thằng bé rách bướm xơ mướp. Mặt mũi thì bê bết nước dưa hấu, lem luốc, bụi bặm, bẩn như ma lem, đầu tóc rối bù, nhưng cặp mắt – cứ như những ngôi sao sáng ngời sau trận mưa đêm !") cho đến những câu trả lời kiểu trẻ con ("Bố cháu đâu, hả Va-ni-a ?" – "Chết ở mặt trận" ; "Thế mẹ cháu ?" – "Mẹ bị bom chết trên tàu hoả [...]" ; "Thế cháu từ đâu đến ?" – "Cháu không biết, không nhớ",...) khiến Xô-cô-lốp can trường là thế mà cũng không cầm được những giọt nước mắt.

– Hình ảnh những giọt nước mắt thấm đẫm toàn bộ đoạn trích. (GV cho HS phát hiện và gợi mở cho các em tìm hiểu ý nghĩa đồng thời là sức diễn tả của hình ảnh). Nỗi đau không thể diễn tả thành lời, chỉ có thể diễn tả bằng những giọt nước mắt. Biểu dương, ngợi ca khí phách anh hùng của nhân dân, Sô-lô-khốp cũng không ngần ngại nói lên cái giá rất đắt của chiến thắng, những đau khổ tột cùng của con người do chiến tranh gây nên. Bằng cách đó, Sô-lô-khốp đã tố cáo chiến tranh phát xít hết sức mạnh mẽ.

Câu hỏi 2

Câu hỏi nhằm giúp HS khám phá chiều sâu tâm hồn, tình cảm của nhân vật. GV có thể đưa thêm hai câu hỏi phụ : An-drây Xô-cô-lốp đã nhận bé Va-ni-a làm con như thế nào ? Điều gì đã khiến anh có quyết định nhanh chóng như vậy ?

– Giữa lúc đang lâm vào tâm trạng buồn đau, bế tắc, Xô-cô-lốp đã gặp bé Va-ni-a, cũng là một nạn nhân đáng thương của chiến tranh. Đầu tiên, anh thấy thích nó vì đôi mắt "như những ngôi sao sáng ngời sau trận mưa đêm !", rồi "thích đến nỗi bắt đầu thấy nhớ nó". Chi tiết này cho thấy ở Xô-cô-lốp có một cái nhìn đầy tình yêu mến trẻ con, rất tự nhiên. Và cũng cần lưu ý rằng : Xô-cô-lốp đã từng có những đứa con ngoan, dễ thương, học giỏi. Bé Va-ni-a đã lại gợi lên trong anh tình cảm của một người cha. Chú ý cách anh ra bộ vui vẻ làm quen với Va-ni-a, rủ chú bé đi ăn trưa (vì nom chú bé có vẻ đang đói).

– Yêu trẻ, Xô-cô-lốp có một sự nhạy cảm đến kì lạ với những nỗi đau non dại của trẻ. Nghe tiếng thở dài bất chợt của chú bé, anh không khỏi chạnh lòng : "Một con chim con non nót như thế mà đã học thở dài ư ? Đấy đâu phải việc của nó ?". Khi được biết cảnh ngộ đau lòng của bé Va-ni-a (không cha, không mẹ, không nơi nương tựa) ngay lập tức anh đã quyết định : "Không thể để cho mình với nó chìm nghỉm riêng rẽ được ! Mình sẽ nhận nó làm con". GV có thể cho HS điểm lại những quyết định của Xô-cô-lốp trong chiến tranh, khi đối mặt với những tình huống thử thách gay go, khốc liệt và đó là những quyết định của lòng căm thù, còn việc nhận Va-ni-a làm con là quyết định của trái tim giàu lòng nhân ái.

– Đoạn văn mô tả niềm vui ấm áp bất chợt đến với cả hai : Xô-cô-lốp và bé Va-ni-a hết sức xúc động. Bé như "con chim chích, nó ríu rít líu lo vang rộn cả buồng lái". Còn Xô-cô-lốp : mắt "mờ đi", "hai bàn tay lấy bẩy". Sức mạnh của tình yêu thương thật tuyệt diệu. Nó sưởi ấm trái tim cô đơn, đem lại niềm vui sống. Trong niềm vui đó lấp lánh ánh lửa của khát vọng sống mãnh liệt và sức sống bất diệt luôn ẩn tàng trong tâm hồn tình cảm các thế hệ con người Xô viết.

– GV có thể cho HS thấy được hai phẩm chất tưởng chừng đối lập nhưng thực ra lại rất thống nhất với nhau trong tính cách Xô-cô-lốp : tinh thần dũng cảm, kiên cường trong chiến đấu trước kẻ thù và lòng nhân ái, nâng niu, trân trọng, xót thương những giọt nước mắt trẻ thơ.

Câu hỏi 3

Câu hỏi nhằm tiếp tục khám phá một đặc điểm khác trong tính cách nhân vật Xô-cô-lốp, đó là tinh thần trách nhiệm cao cả và nghị lực phi thường trong cuộc sống còn đầy những khó khăn thời hậu chiến.

– Khó khăn mà Xô-cô-lốp gặp phải khi nhận bé Va-ni-a làm con trong cuộc sống đời thường thật không đơn giản. Trước hết là việc nuôi dưỡng, chăm sóc bé. Lưu ý lời tâm sự của Xô-cô-lốp và sự vụng về của một người đàn ông về những công việc mới mẻ nhưng cũng đầy những khó khăn ("Chỉ một mình tôi thì cần gì đâu ? [...] Nhưng thêm nó thì khác [...]"). Rồi những rủi ro bất cứ lúc nào cũng có thể xảy ra đối với người lái xe như chuyện va quệt phải con bò và bị tịch thu bằng lái làm ảnh hưởng đến cuộc sống.

– Nhưng để không làm "tổn thương trái tim bé bỏng" của Va-ni-a, đó mới chính là điều khó khăn lớn nhất đối với Xô-cô-lốp. Chú ý chi tiết Va-ni-a bất chợt nhớ ra và hỏi về chiếc áo hành tô da của bố. "Đây, trí nhớ trẻ con cứ như quang sáng mùa hạ, soi sáng tất cả trong chốc lát rồi vụt tắt". Xô-cô-lốp thấu hiểu điều đó. Một ngày nào đó, Va-ni-a cần phải biết rõ sự thật, nhưng hiện tại chưa phải là lúc và cũng chưa thật cần thiết. Điều cần thiết nhất giờ đây đối với Va-ni-a là bé phải được sống trong niềm vui hạnh phúc của tuổi thơ. Gánh nặng của sự thật lại dồn lên đôi vai của Xô-cô-lốp.

Câu hỏi 4

GV cho HS đọc phần *Tri thức đọc - hiểu* để nắm được khái niệm thuật ngữ *lời phát biểu trữ tình*. Trên cơ sở đó giúp các em thấy những suy nghĩ sâu xa của nhà văn về tính cách con người Nga và số phận của họ trong hiện tại và tương lai.

– Mặc dù không khỏi bân khoăn, lo lắng về tương lai các nhân vật ("Hai con người côi cút, hai hạt cát đã bị sức mạnh phũ phàng của bão tố chiến tranh thổi bay tới những miền xa lạ... Cái gì đang chờ đón họ ở phía trước ?"). Song khi nghĩ về tính cách con người Nga, nhà văn bộc lộ một thái độ tin tưởng : "Thiết nghĩ rằng con người Nga đó, con người có ý chí kiên cường, sẽ đứng vững được và sống bên cạnh bố, chú bé kia một khi lớn lên sẽ có thể đương đầu với mọi thử thách [...]" . Qua đó, Sô-lô-khốp như khẳng định sức mạnh tiềm ẩn và những cống hiến thầm lặng to lớn của một thế hệ Xô-cô-lốp nói riêng và nhân dân Nga nói chung trong sự nghiệp bảo vệ, xây dựng Tổ quốc.

– Kết thúc truyện là "nỗi buồn thầm thía" của nhà văn khi nghĩ về cuộc sống hiện tại của các nhân vật. Chú ý khai thác hình ảnh "những giọt nước mắt đàn ông hiếm hoi nóng bỏng". Chiến tranh đã qua đi, nhưng nước mắt nhân dân vẫn còn chảy ("Không, không phải những người đứng tuổi đã bạc đầu trong chiến tranh chỉ khóc trong chiêm bao đâu. Họ cũng khóc trong thực tại đấy").

– Nghĩ về số phận con người với những cảm giác côi cút, nhở nhoi (*hở cát*), nỗi buồn thầm thía và sự mất mát, khổ đau (*những giọt nước mắt hiếm hoi*) nhưng cảm xúc trữ tình ở đây không bi lụy. Lời nhắc nhở của tác giả "Cái chính ở đây là phải biết kịp thời quay mặt đi. Cái chính ở đây là đừng làm tổn thương trái tim em bé [...]" hàm nhiều ý nghĩa và hướng tới nhiều đối tượng – cần chú ý khai thác.

Câu hỏi 5

Để giúp HS thấy được tư tưởng nhà văn toát lên qua đoạn trích, GV cần lưu ý các em mấy điểm sau :

– Nhan đề của truyện chứa đựng chủ đề cơ bản của tác phẩm *Số phận con người*. Đây là một trong những vấn đề hàng đầu của văn học nhân loại, thu hút sự quan tâm của các nghệ sĩ lớn mọi thời. Đặc biệt là trong những thời kì bão tố lịch sử, vấn đề này lại càng được đặt ra một cách cấp thiết trong văn học. GV lưu ý HS bối cảnh lịch sử của truyện và sự dũng cảm, táo bạo của Sô-lô-khổp khi ông đặt ra vấn đề này.

– Vấn đề số phận con người ở đây lại được đặt ra và lí giải thông qua cuộc đời của Xô-cô-lốp, một người lao động Nga *bình thường* trong cơn bão táp của lịch sử. Cần chú ý khai thác trên khía cạnh đời thường trong hình tượng nhân vật : một người lái xe bình thường trước chiến tranh, một người lính bình thường trong chiến tranh. Khi chiến tranh kết thúc, anh lại trở về với cuộc sống đời thường. Có thể nói, Sô-lô-khổp đặc biệt quan tâm đến số phận những người lao động bình thường, số phận nhân dân lao động.

– Đoạn trích là phần cuối của truyện kể về quãng đời của Xô-cô-lốp khi hoà bình trở lại và đi sâu vào đời sống tình cảm riêng tư của hai cha con người lính với những mất mát đau thương – di chứng của chiến tranh cùng những khó khăn, nhọc nhằn trong cuộc mưu sinh thường nhật của họ. Từ đó, GV cho HS thấy được tư tưởng nhân đạo sâu sắc của Sô-lô-khổp : không chỉ cảm thương, chia sẻ với khó khăn, nỗi đau mà còn nói lên khát vọng thầm kín mãnh liệt và tin vào sức mạnh vươn lên làm chủ số phận của họ.

– Cũng qua số phận của Xô-cô-lốp, nhà văn đã làm sáng lên vẻ đẹp tính cách Nga kiên cường, dũng cảm, nhân ái, vị tha, đồng thời làm sống dậy một sự thật về thời đại bi hùng của nhân dân Liên Xô trong cuộc chiến tranh chống

phát xít bảo vệ Tổ quốc và nhân phẩm con người. Hình tượng Xô-cô-lốp không chỉ hiện thân cho vẻ đẹp tinh thần Nga mà còn có ý nghĩa như một biểu tượng của con người thế kỉ XX.

Câu hỏi 6

Để giúp HS nắm được nét đặc sắc trong nghệ thuật tự sự của truyện, GV lưu ý mấy điểm sau :

– Tác phẩm được viết theo kiểu truyện lồng trong truyện : nhân vật "tôi" (tác giả) thuật lại câu chuyện anh được nghe từ Xô-cô-lốp. Do vậy, ở đây có hai người kể chuyện : người kể chuyện – tác giả và người kể chuyện – nhân vật. Tuy nhiên, điều cần lưu ý là phải chỉ ra được hiệu quả nghệ thuật của hình thức kể chuyện nói trên. Cách kể như thế không chỉ đảm bảo tính chân thực mà còn tạo ra một phương thức miêu tả lịch sử mới : lịch sử trong mối liên hệ mật thiết với số phận cá nhân của mỗi con người.

– Để làm sáng lên tính cách Nga cao đẹp, nhà văn đã sáng tạo nên nhiều tình huống nghệ thuật đặc sắc để thử thách, khám phá chiều sâu bản chất bên trong của nhân vật. Bên cạnh đó là nhiều chi tiết, tình tiết có sức biểu hiện cao. (GV cho HS tìm và phát hiện hiệu quả nghệ thuật của chúng).

3. Phân cung cố

– Sau khi phân tích làm rõ đặc điểm tính cách nhân vật, GV giúp HS vận dụng *Tri thức đọc - hiểu* để khai quát ý nghĩa điển hình to lớn của hình tượng nhân vật.

– Cho HS thấy được quan niệm tích cực của Sô-lô-khổp về vấn đề số phận con người.

IV – HƯỚNG DẪN THỰC HIỆN BÀI TẬP NÂNG CAO

Để thấy được nghệ thuật thể hiện tâm lí nhân vật, cần khai thác các phương tiện nghệ thuật nhà văn vận dụng trong đoạn trích như :

- Lời nhân vật tự bộc lộ.
- Các chi tiết nghệ thuật được lựa chọn.
- Các tình huống và các mối quan hệ bộc lộ tâm lí.

V – TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Hoàng Trinh, *Thử tìm hiểu Sô-lô-khóp*, Nghiên cứu Văn học, số 51, 1960.
- Lưu Đức Trung (Chủ biên), *Giảng văn văn học nước ngoài* (lớp 12), NXB Giáo dục, 1997.
- Lưu Đức Trung (Chủ biên), *Chân dung các nhà văn thế giới*, NXB Giáo dục, 2004.